

Burhan Cahid Morkaya (1892-1949)

Burhan Cahid Morkaya

1892 yılında İstanbul-Silivrikapı'da doğdu. Babası Emvâl ve Dârüleytam Meclisi azasından ve Balâ Tekkesi şeyhlerinden Ömer Fahrettin Efendi, annesi Havva Lütfiye Hanım'dır. İlk öğrenimini Bâlâ Mektebi'nde, orta öğrenimini evinde aldığı özel derslerle, lise öğrenimini ise Mercan İdadisi'nde tamamladı. Eğitimini Mülkiye Mektebi'nde sürdürdü. Bu dönemde "Yeni Gazete"de kaleme aldığı yazılarla gazeteciliğe başladı. 1912 yılında Mülkiye Mektebinden mezun olduktan sonra Servet-i Fünun dergisinde ve Yeni Gazetede yazarlığı sürdürdü. Bu gazetenin yazı işleri müdürlüğünü yaptı. Osmanlı Millî Ajansı'nda çalıştı. 1918 yılının Aralık ayında, Meşrutiyetin ilânından hemen sonra yayın hayatına başlayan, "Karagöz" isimli mizah gazetesinin sorumlu müdürlüğünü ve başyazarlığını üstlendi. Gazeteyi "siyasî halk gazetesi" şekline soktu. İstanbul'da basın, işgal güçlerinin sansür ve tehdidi altında bulunduğu Mütareke günlerinde kaleme aldığı yazıları ile kamuoyunu, Millî Mücadele'nin haklılığı ve kutsallığı konusunda bilinçlendirmek için yoğun çaba sarf etti. Bu çabaları nedeniyle Atatürk'ün takdirini kazandı. 5 Haziran 1920'de Emirler Tekkesi Şeyhi Gözügüzel Şuaeddin Efendinin kızı Samiye Hanım ile evlenen Burhan Cahid; Aralık 1918'den Ekim 1928'e kadar Karagöz'de hem başyazarlık hem de idarecilik yaptı. Aynı zamanda; Temmuz 1924-Ağustos 1925 yılları arasında "Vatan" gazetesinde "Hafta Sohbetleri"ni yazdı. 1922 yılında, ilk edebî eseri olan Bizans Akşamları'nı yayımladı. Coşkun Gönül (1925), Aşk Bahçesi (1925), Gönül Yuvası (1926), Kızıl Serap (1926), Ayten (1927), Harp Dönüşü (1928), Hizmetçi Buhranı (1928) isimli romanları kaleme aldı. Burhan Cahid; Karagöz ve Vatan gazetelerinin yanısıra Milliyet, Yeni Gazete, Akşam ve Son Posta gibi dönemin önemli gazetelerinde de yazılar yazdı. 1928 yılında, Karagöz Gazetesindeki görevinden ayrılan Burhan Cahid, 28 Nisan 1928'de, yaşamının sonuna kadar yayınlamayı sürdüreceği, "Köroğlu" gazetesini kurdu. Haftada iki gün, Çarşamba ve Cuma günleri, çıkardığı bu gazetede çoğunlukla Anadolu halkına hitap etti. Halkın anlayabileceği bir dil ve üslupla, halkı ilgilendiren konuları işledi. Bu nedenle Köroğlu gazetesi yirmi yıl süresince Anadolu'da en çok okunan gazeteler arasında yer aldı. Cağaloğlu yokuşunda bulunan gazete binasının alt katında, gazete ile aynı adı taşıyan, "Köroğlu" matbaası bulunmaktaydı. Burhan Cahid hem gazetesini ve hem de romanlarının pek çoğunu burada bastı. Son derece üretken bir aydın olan Burhan Cahit, 1930 yılında, Atatürk'ün yaşam öyküsünü anlattığı "Gazi Mustafa Kemal", isimli kitabını yayımlandı. Atatürk'ün büyük beğenisini kazanan bu yapıtı, Maarif Vekâleti tarafından yayımlandı. Aynı yıl ailesiyle birlikte İtalya'ya yaptığı tren seyahatinde gözünden rahatsızlandı. Tedavisine, 1 Aralık 1930'da Cenevre'deki Clinique Generale'de başladı. Uzun süren tehlikeli bir ameliyat geçirdi.

Ancak sağ gözünü yitirdi. Buna karşın yazı hayatını sürdürdü. İzmir'in Romanı (1931), Gazi'nin Dört Süvarisi (1932), Mudanya-Lozan-Ankara (1933), Atatürk'ün İki Cephesi (1939) isimli incelemelerinde, Anadolu ihtilâlini ve Atatürk'ü konu edindi. İncelemelerinde; Türk Devrimi'ni bir milletin yeniden doğuşu; Atatürk'ü ise yalnızca Türk dünyasının değil, tüm Doğu dünyasının eşsiz bir önderi, kahramanı olarak değerlendirdi. Burhan Cahid; 1933'te, Cumhuriyet döneminin ilk tiyatro oyunlarından biri olan "Gâvur İmam" isimli tiyatro oyununu yazdı. Cumhuriyetin 10. Yılı'nda, Yurt çapında yapılacak kutlamalar için hazırlanan üç perdelik bu oyunda, bağımsızlık mücadelesinin en çetin günlerinde, Anzavur ve Gâvur İmam gibi isyancıların Kuva-yı Milliye'nin kontrolündeki cephaneyi ele geçirmek için harekete geçmeleri ve millî kuvvetlerin bu cephaneyi onlara kaptırmamak için verdikleri mücadeleyi işledi. *Geçimini yalnızca kalemiyle sağlayan Burhan Cahit Morkaya; Atatürk ve Millî Mücadele ile ilgili incelemelerin yanı sıra roman yazmayı da sürdürdü. Komşumuzun Romanı (1929), Adam Sarrafı (1929), Aşk Politikası (1930), Şeyh Zeynullah (1931), Köy Hekimi (1932), Bir Çatı Altında (1932), Yüzbaşı Celal (1933), Düşün Gecesi (1933), İhtiyat Zabiti (1933), Yalı Çapkını (1933), Yeşil Yuva (1933), Dedikodu Sohbetleri (1933), Cephe Gerisi (1934), Gurbet Yolcusu (1934), Kır Çiçeği (1934), Patron (1935), Dünkülerin Romanı (1934), Kursun Yarası (1936), Alay Emri (1936), Sevenler Yolu (1937), Nişanlılar (1937), Bir Kış Gecesi (1938), Yaprak Aşısı (1939), Köydeki Dost (1940), Vicdanından Af Dile (1945) isimli romanları kaleme aldı. Romanlarında; I. Dünya Savaşı ve sonrasında Türkiye'de meydana gelen toplumsal değişmelere, Avrupalılaştan Türkiye'nin geçiş dönemine ve aşka ağırlıklı olarak yer verdi. Geniş bir okuyucu kitlesi kazandı. Hatta okurları, roman kahramanlarına verdiği; Ayten, Aysel, Yüksel, Ayla gibi isimleri öylesine benimsediler ki kendi çocuklarına bu isimleri verdiler. Burhan Cahid bir neslin adeta isim babası oldu. Öykü ve Fıkra alanında da; Hüsam Efendinin Kızı (1925), Karagöz'ün Fıkraları (1926), Uzun, Geniş, Keskingöz (1930) gibi eserleri yayınlayan Burhan Cahid, çok partili yaşama geçildikten sonra siyasete de ilgi duydu. 1946 seçimlerinde İstanbul milletvekili seçildi. Ancak seçim mazbatasını, askerlik yapmadığı gerekçesiyle, 1947 yılı başında, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce reddedildi. 1940'ların ikinci yarısından itibaren yüksek tansiyona bağlı olarak çeşitli sağlık problemleri yaşayan Burhan Cahit Morkaya, Mecliste yaşanan olaydan bir süre sonra, 14 Mart 1947'de yüksek tansiyona bağlı felç geçirdi. Doktorlarının önerisi üzerine Avrupa gezisine çıktı. 22 Eylül 1947'de İstanbul'a döndü. Ancak, sağlık sorunları sürdü. Eylül 1948'de Amerikan Hastanesi'nde başlayan tedavisine 1 Kasım 1948'de Alman Hastanesi'nde devam edildi. Hastalığın seyrinde düzelme olmadığı için 12 Kasım'da evine döndü. 20 Ocak 1949 Perşembe akşamı Taksim'deki evinde yaşamdan ayrıldı. Cenazesi 22 Ocak 1949'da Zincirlikuyu'daki Asri Mezarlığa defnedildi.*

Murat BURGAÇ

KAYNAKÇA

A.H.R., "Burhan Cahid Toprağa Verildi", **Cumhuriyet**, S.8782, 23 Ocak 1949.

Akşam, Cumhuriyet, Son Posta, Tan, Tasvir gazeteleri, 21-23 Ocak 1949.

ÇANKAYA, Ali, **Yeni Mülkiyeliler Tarihi**, Cilt IV, Mars Matbaası, Ankara 1968.

ÇETİNTAŞ, M. Burak, "Bir Hayat: Burhan Cahid Morkaya", **Kitap-lık**, S 79, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul-Ocak 2005.

KARAAİLİOĞLU, Seyit Kemal, **Türk Edebiyatçılar Sözlüğü**, İnkılâp ve Aka Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 1982.

KAYABAŞI, Özlem, **Burhan Cahid Morkaya-Hayati ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya 2006.

NECATİGİL, Behçet, **Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü**, Varlık Yayınları, İstanbul 1991.

ÖZKIRIMLI, Atilla, **Türk Edebiyatı Tarihi**, Cilt II, İnkılâp Yayınevi, İstanbul 2004.

Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, II. Cilt, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, VI. Cilt, Dergâh Yayınları, İstanbul 1985.

VA-NÜ, "Akşamdan Akşama", **Akşam**, S.10875, 22 Ocak 1949.

VA-NÜ, Müzehher, **Bir Dönemin Tanıklığı**, Sosyal Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 1997.

21/11/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/burhan-cahid-morkaya-1892-1949/?pdf=3743> adresinden erişilmiştir